gine a fost recunoscută și de G. Pascu. Numai că Pascu pornește de la un *hyma* cu un înțeles „action de verser, de répendre ; effusion", care nu explică sensul lui *lima* aromânesc.

TH. CAPIDAN.

A merge.

Pentru evoluția de sens a verbului latinesc *mergor* „mă cufund", — care prin o contaminare cu *pergo, -ere* și *meo, -are* (cum presupune d. Giuglea, DR., I, p. 486, n. 1) dar — cred eu — și prin o firească analogie cu un alt verb latinesc ce arată aceeași mișcare în sus, cu *surgo, -ere,* „ridic, mă ridic", a devenit *mergo-ere* (=mă cufund)— până la înțelesul ce-l are curent în românește de „a umbla, a înnainta", s'ar putea aduce, poate, pe lângă cunoscutul pasagiu din *Gesta* (R. I. VII, 158 ; cf. DR. II, p. 879) și următoarea expresie dintr'un epitaf latinesc, în versuri, găsit în Lajen (Bulgaria) și publicat de renumitul tracolog G. Seure, în „Revue Archéologique" 1916, 1, p. 380 sq. Inceputul acestui epitaf e următorul :

„Siste, viator, iter animu[mque intende sepul]chro
Et lege quam dure sit mihi v[ita d]ata.
Ipso *immargebam* caro florent[e] marito
In quartum decimumque annum. Mors mihi saeva fuit:
[Nam d]isceptarunt fata ne pia esse patri
Nec mat[ri possem" etc...

Seure nu admite un *immargebam* (pentru *immergebam)* — deși această formă se impune prin inscripție — deoarece d-sa nu-și puteà explica acest verb *fără* complement drept. Incearcă a-l substitui prin *immarcebam.* Aici însă se opuneau greutăți de altă natură. Intâiu, un verb *immarceo,* ori *immarcesco,* atestat în formele acestea nu există, decât un *immarcessibilis, -e,* păstrat literar, cu sensul de „ce nu se poate vesteji". Dar acest sens nu se poate împăcà cu întreaga idee a epitafului care tocmai despre moarte vorbește. Singura soluție pentru Seure

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14763 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 15:09:23

a rămas aceea de a presupune un verb *immarceo* cu sensul contrar celui atestat literar (la scriitorii eclesiastici, atestat, deci tot târziu, ca și inscripția) adecă însemnând „încep a mă vesteji". Sensul celor două rânduri ar fi, prin urmare, după G. Seure, următorul: „Eu începeam să mă vestejesc, în anul al 14-lea, pe când bărbatu-mi drag era în floare". E ceva forțat în această tălmăcire. Pentru mine nu e nici o îndoială că aici avem de-a face cu verbul *immergo* (= mă confund, mă bag, *merg* în —) și propun tălmăcirea aceasta mai firească: „Mergeam în (pe) anul al 14-lea" etc...

Ca analogie de a-și exprima vârsta în felul acesta figurat să se compare: „undevicesimum *annum ingressus*" (Vell. 2, 61, 1) și „vixi annis VI, in VII excedens animam deposui meam" (Carm. epigr. 1540, 3); „in XXX et VIII (annum) ascendens" (C. I. L. 3989). Cât pentru *a* din *immargebam*, cred că e mai curând o greșeală a lapicidului decât înlocuirea lui *e* prin *a*, ca în Iparator, consacrare, Trabonianus, deși nici această posibilitate nu este exclusă.

Fossatum —sat.

Derivarea românescului *sat* direct din lat. *fossatum* este, precum se știe, aproape definitiv și unanim acceptată (v. DR. I, pp. 253 sqq.; IV, 2 pp. 1343/4). Mai lipsea doar lămurirea împrejurărilor în care un termen eminamente militar, cum e *fossatum*[1], a putut trece la sensul românesc, de așezare pașnică, de agricultori. Analogii nu lipseau, dar, în speță, pentru *fossatum-sat*, se ignora o dovadă concretă. Cred a nu greși când afirm că îmbinarea acelor două sensuri a putut avea loc în sec. 4—6 p. Chr. și anume în niște împrejurări și în o societate de oameni, unde, singur, *fossatum* trăia și putea

[1] Pentru *fossatum* cu sens subst. de „castra", v. *Thes. L.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14763 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 15:09:23

să primească, totodată, și sensul secundar (devenit apoi excluziv) de „sat, așezare". Această societate e armata de graniță, organizată, astfel, de Diocleţian și Constantin cel Mare, care seamănă aproape întru totul cu sistemul de „Militärgrenze" al Impărăţiei Habsburgice. Intr'adevăr, după reformele celor doi împăraţi romani, armata romană de la frontiere nu era altceva decât o *miliţie* formată din soldaţi-ţărani, fiecare cu moșia lui, în schimbul căreia avea datoria apărării hotarelor. In această organisaţie militară, postul de comandă, cartierul corpului de trupă se numià *fossatum* [1].

Este evident că acest post de comandă — *fossatum* — trebuia să fi fost așezat într'o comună oarecare, din centrul teritoriului, apărat (și cultivat) de oamenii acelui corp [2]. Pentru aceștia, deci, *fossatum* pur militar de la început a trecut repede și ușor la celalalt sens, de comună, *sat*. Pentru dânșii, de fapt, era și unul și altul.

Ca analogie, e interesantă numirea de „comandă", ce se dă de locuitorii grăniţeri din Bănat, „primăriei".

C. DAICOVICI.

Briboi, priboiu.

Adunând material pentru o terminologie a instrumentelor chirurgicale folosite în medicina populară românească, aflai dela d-l Prof. *C. Lacea* că Românii din Scheii Brașovului numesc „un instrument pentru scoaterea măselelor" *briboi*. Părintele *Ioan Prișcu* din Brașov a avut bunătatea să-mi trimeată un exemplar din aceste instrumente ieșite din uz și, confirmându-mi numirea de briboi, să-mi comunice și numele său nemțesc: Englischer

[1] Vezi Th. Mommsen, *Das röm. Militärwesen seit Diocletian* [Ges. Schr. VI, p. 209]; R. Grosse, *Röm. Militärgeschichte...* p. 66. — Φοσσάτον (Fossatum) se numea și un castel lângă Dunăre în Moesia Inferior [Procop. *De aedif.* 307, 42; RE. s. v.].

[2] De nu era așa, în scurt timp se forma o mică așezare cetățenească.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14763 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 15:09:23